

ΚΑΘΡΙΝ Α. ΜΑΚΙΝΟΝ, ΔΙΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ: ΕΜΦΥΛΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ *FEMINISM UNMODIFIED: DISCOURSES ON LIFE AND LAW*, κεφ. 2 (1987).

Τι είδους ερώτηση αποτελεί η ερώτηση σχετικά με το κοινωνικό φύλο; Τι είδους ερώτηση αποτελεί η ερώτηση σχετικά με την ανισότητα; Οι δύο αυτές ερωτήσεις αποτελούν τη βάση για τις εφαρμογές της αρχής της ισότητας στα σχετικά με το κοινωνικό φύλο ζητήματα, σπάνια, όμως, τίθενται απερίφραστα. Θεωρώ πως γίνεται μία αναφορά στον τρόπο με τον οποίο το κοινωνικό φύλο έχει δομήσει τη σκέψη και την αντίληψη πως η επικρατούσα νομική και ηθική θεωρία δίνει σιωπηρά την ίδια απάντηση και στις δύο παραπάνω ερωτήσεις: πρόκειται για ερωτήσεις ομοιότητας και διαφοράς. Το κυρίαρχο δόγμα του νόμου για την έμφυλη διάκριση, το οποίο προκύπτει, είναι, κατά την άποψή μου, σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνο για το γεγονός του ότι ο νόμος για την έμφυλη ισότητα έχει υπάρξει απόλυτα αναποτελεσματικός στο να παράσχει στις γυναίκες αυτό που χρειαζόμαστε, ενώ αποκλειόμαστε κοινωνικά από το να απολαμβάνουμε λόγω εγκυμοσύνης: την ευκαιρία να ζούμε μία παραγωγική ζωή με μία εύλογη σωματική ασφάλεια, αυτό-έκφραση, ατομικότητα, και στοιχειώδη σεβασμό και αξιοπρέπεια. Εδώ εκθέτω τη θεωρία της ομοιότητας/ διαφοράς για την έμφυλη ισότητα, παρουσιάζω συνοπτικά τον τρόπο με τον οποίο αυτή κυριαρχεί στο νόμο για τις έμφυλες διακρίσεις και την πολιτική αυτού, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο ευθύνεται για τα αποτήματά του, ενώ προτείνω μία εναλλακτική που ενδεχομένως θα συνέβαλε στην κατάσταση.

Σύμφωνα με την προσέγγιση για την έμφυλη ισότητα που έχει επικρατήσει στην πολιτική, το νόμο και την κοινωνική αντίληψη, η ισότητα αποτελεί ισοδυναμία, όχι διάκριση, και το βιολογικό φύλο αποτελεί διάκριση. Η νομική επιταγή της ίσης μεταχείρισης – η οποία αποτελεί τόσο μία συστηματική νόρμα όσο και ένα συγκεκριμένο νομικό δόγμα – γίνεται ζήτημα όμοιας μεταχείρισης των όμοιων και ανόμοιας των ανόμοιων· και τα φύλα ορίζονται ως τέτοια από την αμοιβαία τους ανομοιότητα. Θέτοντάς το διαφορετικά, το φύλο δομείται κοινωνικά ως διαφορά επιστημολογικά· ο νόμος για την βιολογική έμφυλη διάκριση ορίζει την ισότητα των κοινωνικών φύλων με βάση τη διαφορά δογματικά. Μία εγγενής ένταση υπάρχει μεταξύ αυτής της αντίληψης περί ισότητας, η οποία προϋποθέτει ομοιότητα, και της αντίληψης περί φύλου, που προϋποθέτει διαφορά. Ως εκ τούτου, η έμφυλη ισότητα γίνεται αντίφαση, κάτι σαν οξύμωρο, που θα μπορούσε να εξηγήσει το γιατί δυσκολευόμαστε τόσο πολύ να την επιτύχουμε.

Υστερα από περαιτέρω διερεύνηση, προκύπτουν δύο εναλλακτικά μονοπάτια προς την ισότητα των γυναικών από αυτή την κυρίαρχη προσέγγιση, δύο μονοπάτια που περίπου ακολουθούν τις γραμμές αυτής της έντασης. Το πρώτευον είναι: να είστε ίδιες με τους άντρες. Το μονοπάτι αυτό δογματικά ορίζεται ως κοινωνικά έμφυλη ουδετερότητα και φιλοσοφικά αναφέρεται ως το μονό πρότυπο. Αποτελεί μία απόδειξη για το πώς η ουσία μετατρέπεται ως μορφή σε νόμο ώσπου ο κανόνας αυτός να θεωρείται επίσημη ισότητα. Επειδή η συγκεκριμένη προσέγγιση καθρεφτίζει την ιδεολογία του κοινωνικού κόσμου, θεωρείται αφηρημένη, που σημαίνει πως η ουσία της είναι εμφανής: επιπλέον, για το λόγο αυτό θεωρείται όχι μόνο πως είναι το πρότυπο, αλλά πως είναι το μοναδικό πρότυπο. Πρόκειται σε τέτοιο βαθμό για τον κυρίαρχο κανόνα, ώστε οι λέξεις «ίσος με» αποτελούν έναν κώδικα, ισοδυναμούν με τις λέξεις «ίδιος με» - αναφερόμενες και στα δύο φύλα απροσδιορίστως.

Στις γυναίκες, οι οποίες επιθυμείτε ισότητα, αλλά διαπιστώνετε πως είστε διαφορετικές, το δόγμα παρέχει μία εναλλακτική πορεία: να είστε διαφορετικές από τους άντρες. Αυτή η ίση αναγνώριση διαφοράς ορίζεται νομικά ως κανόνας ειδικών προνομίων ή κανόνας ειδικής προστασίας, ενώ φιλοσοφικά αναφέρεται ως το διπλό πρότυπο. Υποτιμάται λίγο. Όπως και η εγκυμοσύνη, η οποία πάντοτε το επιστρατεύει, πρόκειται για ένα είδος δογματικού αίσχους. Θεωρούμενο ως εξαίρεση της πραγματικής ισότητας και σε καμία περίπτωση ως κανόνας νόμου, αποτελεί το μοναδικό σημείο, όπου ο νόμος για την έμφυλη διάκριση δέχεται πως αναγνωρίζει κάτι ουσιαστικό. Μαζί με την Καλή τη Πίστει Επαγγελματική Ειδίκευση (BFOQ), τη μοναδική φυσική χαρακτηριστική εξαίρεση υπό την πολιτική του ΕΧΕ, τη νομοθεσία περί αποζημίωσης και την αρωγή που παρέχεται ανάλογα με το φύλο στη διευθέτηση συγκεκριμένων διαφορών, η θετική δράση θεωρείται πως εδρεύει εδώ.

Η φιλοσοφία, η οποία αποτελεί τη βάση για την προσέγγιση διαφοράς, είναι πως το βιολογικό φύλο συνιστά μία διαφορά, έναν διαχωρισμό, μία διάκριση, υπό την οποία βρίσκεται ένα στρώμα ανθρώπινων κοινών χαρακτηριστικών, ομοιότητας. Η ηθική κεντρική ιδέα του κλάδου εκείνου που δόγματος που αφορά την ομοιότητα είναι να κάνει τους ρυθμιστικούς κανόνες να προσαρμοστούν στην εμπειρική πραγματικότητα αυτή, παραχωρώντας στις γυναίκες πρόσβαση σε ό,τι έχουν πρόσβαση οι άντρες: ως το σημείο όπου οι γυναίκες δεν διαφέρουμε από τους άντρες, αξίζουμε αυτά που εκείνοι έχουν. Ο κλάδος εκείνος που αφορά τις διαφορές, ο οποίος γενικά εκλαμβάνεται ως πατροναριστικός, αλλά απαραίτητος για την αποφυγή του παραλογισμού, υπάρχει

για να εκτιμά ή να αποζημιώνει τις γυναίκες για αυτό που είναι ή έχουν γίνει αποκλειστικά ως γυναίκες (με το οποίο εννοείται, σε αντίθεση με τους άντρες) υπό τις υπάρχουσες συνθήκες.

Η ανησυχία μου δεν αφορά στο ποιο από αυτά τα μονοπάτια προς την έμφυλη ισότητα είναι προτιμότερο μακροπρόθεσμα ή καταλληλότερο για οποιοδήποτε ζήτημα, παρόλο που το μεγαλύτερο μέρος της συζήτησης σχετικά με την έμφυλη διάκριση περιστρέφεται γύρω από αυτές τις ερωτήσεις σαν να είναι οι μοναδικές που υπάρχουν. Αυτό που εννοώ προηγείται λογικά: προκειμένου να αντιμετωπίσουμε τα ζητήματα της έμφυλης ισότητας ως ζητήματα ομοιότητας και διαφοράς *πρέπει να υιοθετήσουμε μία συγκεκριμένη προσέγγιση*. Την προσέγγιση αυτή την αποκαλώ προσέγγιση διαφοράς, διότι εμμένει στην έμφυλη διαφορά. Το βασικό μοτίβο της φύγκας είναι «είμαστε ίδιοι, είμαστε ίδιοι, είμαστε ίδιοι». Το μοτίβο αντίστιξης (σε ένα υψηλότερο επίπεδο) είναι «αλλά είμαστε διαφορετικοί, αλλά είμαστε διαφορετικοί, αλλά είμαστε διαφορετικοί». Η ιστορία πάνω στην οποία βασίζεται όλο αυτό είναι: την πρώτη μέρα υπήρξε η διαφορά· τη δεύτερη μέρα ο διαχωρισμός δημιουργήθηκε στη βάση της· την τρίτη μέρα άλογα κρούσματα κυριαρχίας προέκυψαν. Ο διαχωρισμός μπορεί να είναι έλλογος ή άλογος. Η κυριαρχία είτε φαίνεται είτε είναι δικαιολογημένη. Η διαφορά *είναι*.

Υπάρχει μία πολιτική σε αυτό. Κεκαλυμμένος βρίσκεται ο ουσιώδης τρόπος με τον οποίο ο άνδρας έχει γίνει το μέτρο όλων των πραγμάτων. Με βάση το πρότυπο ομοιότητας, οι γυναίκες εκτιμώμαστε σύμφωνα με το κατά πόσο ανταποκρινόμαστε στο μέτρο του άντρα, με την ισότητα μας να κρίνεται από την εγγύτητά μας στο μέτρο του. Με βάση το πρότυπο διαφοράς, εκτιμώμαστε σύμφωνα με το κατά πόσο δεν ανταποκρινόμαστε στο μέτρο του, με την γυναικεία μας φύση να κρίνεται από την απόστασή μας από αυτό. Η έμφυλη ουδετερότητα είναι, ως εκ τούτου, απλώς το αρσενικό πρότυπο και ο κανόνας ειδικής προστασίας είναι απλά το θηλυκό πρότυπο, αλλά μην εξαπατάστε: η αρρενωπότητα, ή ο ανδρισμός, αποτελεί το σημείο αναφοράς και για τα δύο. Σκεφτείτε το σαν εκείνα τα μοντέλα ανατομίας στην ιατρική σχολή. Το ανδρικό σώμα είναι το αναθρόπινο σώμα· όλα εκείνα τα επιπρόσθετα πράγματα που έχουν οι γυναίκες μελετώνται στην μαιευτική/ γυναικολογία. Πρόκειται πραγματικά για μία κατάσταση στην οποία το περισσότερο είναι λιγότερο. Προσεγγίζοντας την έμφυλη διάκριση κατ' αυτόν τον τρόπο – σαν οι ερωτήσεις περί φύλου να αποτελούν ερωτήσεις διαφοράς και οι ερωτήσεις περί ισότητας να είναι ερωτήσεις ομοιότητας – παρέχονται στο νόμο δύο τρόποι να κρατά τις γυναίκες σε ένα ανδρικό πρότυπο και αυτό να το αποκαλεί έμφυλη ισότητα.

* * *

Έχοντας υπάρξει πολύ δύσκολο για τη διαφορά να απαντήσει σε ερωτήσεις περί έμφυλης ισότητας, θα πρέπει να αναφέρω πως υφίσταται ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα: το πώς οι γυναίκες θα αποκτήσουμε πρόσβαση σε οτιδήποτε έχουμε ως τώρα αποκλειστεί, ενώ ταυτόχρονα θα εκτιμάται οτιδήποτε οι γυναίκες είμαστε ή μας έχει επιτραπεί να γίνουμε ή έχουμε αναπτύξει ως συνέπεια του αγώνα μας είτε για να μην αποκλειόμαστε από τις περισσότερες επιδιώξεις της ζωής ή για να λαμβανόμαστε σοβαρά υπό τους όρους που έχουν επιτραπεί να αποτελούν τους όρους μας. Διαπραγματεύεται ό,τι έχουμε καταφέρει σε σχέση με τους άντρες. Νομικά διατυπωμένο ως η ανάγκη να προσαρμόσουμε τα κανονιστικά πρότυπα στην υπάρχουσα πραγματικότητα, η ισχυρότερη δογματική έκφραση της ιδέας του περί ομοιότητας θα παρεμπόδιζε το να λαμβάνεται υπόψη το κοινωνικό φύλο με κάθε τρόπο.

Η κατευθυντήρια ώθησή του είναι: είμαστε τόσο καλές όσο κι εσείς. Οτιδήποτε μπορείτε να κάνετε, μπορούμε να το κάνουμε κι εμείς. Απλά βγείτε απ' το δρόμο μας. Πρέπει να ομολογήσω μία ειλικρινή αγάπη για αυτή την προσέγγιση. Εξασφάλισε στις γυναίκες πρόσβαση στην απασχόληση και την εκπαίδευση, τις δημόσιες επιδιώξεις, συμπεριλαμβανομένων των ακαδημαϊκών, επαγγελματικών, και αυτών της χειρωνακτικής εργασίας· το στρατό· και κάτι περισσότερο από μία συμβολική πρόσβαση στον αθλητισμό. Πορεύτηκε προς την αλλαγή των αδιεξόδων για τα οποία και μόνο θεωρούμασταν καλές και μετέβαλε αυτό που θεωρούταν έλλειψη των γυναικών στη φυσική άσκηση, κάτι που αποτελούσε μία σοβαρή άσκηση στην παθητικότητα και ενδυνάμωνε την αδυναμία. Σε κάνει να θες να κλάψεις μερικές φορές το να γνωρίζεις πως έπρεπε να αποτελέσει αποστολή πολλών γυναικών, προκειμένου απλώς να μας επιτραπεί να βγάλουμε τη δουλειά αυτής της κοινωνίας, προκειμένου να έχουμε την αξιοπρέπεια να κάνουμε δουλειές που άλλοι άνθρωποι ούτε καν θέλουν να κάνουν.

* * *

* * * Όπως εφαρμόζεται, το πρότυπο ομοιότητας έχει ως επί το πλείστον παράσχει στους άνδρες το προνόμιο εκείνων των λίγων πραγμάτων που ιστορικά κατείχαν οι γυναίκες – για όλα τα καλά που μας έχουν κάνει. Σχεδόν κάθε υπόθεση έμφυλης διάκρισης που κερδήθηκε σε επίπεδο Ανώτατου Δικαστηρίου έχει καταγγελθεί από άντρα. Με βάση τον κανόνα της έμφυλης ουδετερότητας, ο νόμος για την κηδεμονία και το διαζύγιο έχει μετατραπεί, προσφέροντας στους άντρες μία ίση ευκαιρία στην επιμέλεια των παιδιών και τη διατροφή τους. Οι άντρες μοιάζουν συχνά καλύτεροι «γονείς» με βάση τους ουδέτερους σε σχέση με το φύλο κανόνες, όπως το επίπεδο

εισοδήματος και η παρουσία μιας πυρηνικής οικογένειας, καθώς οι άντρες βγάζουν περισσότερα χρήματα και (όπως λένε) ξεκινούν τη δόμηση των οικογενειακών μονάδων. Ουσιαστικά, προτιμώνται επειδή η κοινωνία τους ευνοεί προτού φτάσουν στο δικαστήριο, και ο νόμος απαγορεύεται να λάβει υπόψη του αυτή την προτίμηση, αφού αυτό θα σήμαινε πως λαμβάνει υπόψη του το κοινωνικό φύλο. Το σύνολο αυτό των πραγματικότητων, που οδηγούν στο να χρειάζονται οι γυναίκες περισσότερο τη διατροφή, δεν επιτρέπεται να έχει σημασία, διότι μόνο ατομικοί παράγοντες, από μία ουδέτερη ως προς το κοινωνικό φύλο σκοπιά, μπορούν να μετρήσουν. Έτσι, το γεγονός πως οι γυναίκες θα ζήσουν τις ζωές τους, ως άτομα, ως μέλη της ομάδας των γυναικών με τις ευκαιρίες των γυναικών σε μία κοινωνία που χαρακτηρίζεται από έμφυλες διακρίσεις, δεν μπορεί να μετρήσει, διαφορετικά θα θεωρηθεί έμφυλη διάκριση. Η αρχή της ισότητας στο πρόσχημα αυτό κινητοποιεί την ιδέα πως ο τρόπος για να αποκτήσουν πράγματα οι γυναίκες είναι να τα αποκτήσουν πρώτα οι άντρες. Οι άντρες τα έχουν αποκτήσει. Οι γυναίκες; Δεν έχουμε αποκτήσει ακόμη ίση αμοιβή, ή ίση εργασία, πόσο μάλλον ίση αμοιβή για ίση εργασία, και κοντεύουμε να χάσουμε τους ξεχωριστούς θύλακες, όπως τα σχολεία θηλέων, λόγω της προσέγγισης αυτής.

Και να το γιατί. Στην πραγματικότητα, όπου η προσέγγιση αυτή δεν είναι πλήρης διότι πρόκειται για έναν φιλελεύθερο ιδεαλισμό που μιλάει με τον εαυτό του, κάθε ποιότητα που διακρίνει τους άντρες από τις γυναίκες είναι εικονικά ήδη θετικά αντισταθμισμένη μέσα σε αυτή την κοινωνία. Η φυσιολογία των αντρών καθορίζει τα περισσότερα αθλήματα, οι ανάγκες τους καθορίζουν την κάλυψη της ασφάλειας αυτοκινήτου και ζωής, οι κοινωνικά σχεδιασμένες βιογραφίες τους καθορίζουν τις προσδοκίες στον εργασιακό χώρο και τα μοτίβα μιας επιτυχημένης καριέρας, οι προοπτικές και οι ανησυχίες τους καθορίζουν την ποιότητα των ακαδημαϊκών παροχών, οι εμπειρίες και οι εμμονές τους καθορίζουν την αρετή, ο τρόπος με τον οποίο αντικειμενοποιούν τη ζωή καθορίζει την τέχνη, η στρατιωτική τους υπηρεσία καθορίζει την υπηκοότητα, η παρουσία τους καθορίζει την οικογένεια, η ανικανότητά τους να συμβιώσουν αρμονικά ---οι πόλεμοι και οι ηγεσίες τους--- καθορίζει την ιστορία, η εικόνα τους καθορίζει το θεό, και τα γεννητικά τους όργανα καθορίζουν το βιολογικό φύλο. Καθεμία από τις διαφορές τους με τις γυναίκες είναι κάτι που ισοδυναμεί με το ότι ένα θετικό σχέδιο δράσης είναι σε ισχύ, διαφορετικά γνωστό και ως η δομή και οι αξίες της Αμερικανικής κοινωνίας. Όποτε, όμως, οι γυναίκες είμαστε, με βάση αυτό το πρότυπο, «διαφορετικές» από τους άντρες και επιμένουμε να μην το αφήνουμε να στρέφεται εναντίον μας, όποτε μια διαφορά χρησιμοποιείται για να μας κρατήσει στη δεύτερη κατηγορία και αρνούμαστε να χαμογελάσουμε γι' αυτό, ο νόμος της ισότητας διακρίνεται από ένα παραδειγματικό τραύμα και είναι ώρα κρίσης για το δόγμα.

Αυτό που το συγκεκριμένο δόγμα προφανώς εννοεί, όταν μιλά για έμφυλη ανισότητα, δεν είναι αυτό που μας συμβαίνει. Ο νόμος για την έμφυλη διάκριση που έχει προκύψει μοιάζει να αναζητά μονάχα τους τρόπους εκείνους με τους οποίους οι γυναίκες μένουν περιορισμένες, οι οποίοι δεν πλασάρουν τον εαυτό τους ως διαφορά – είτε αυθεντικούς είτε επιβεβλημένους είτε επινοημένους. Ξεκινώντας από τους αυθεντικούς: τι να κάνουμε για το γεγονός πως οι γυναίκες έχουν στην πραγματικότητα μία ικανότητα της οποίας οι άνδρες ακόμη στερούνται, να κυφορούν παιδιά ενδομήτρια. Η εγκυμοσύνη είναι για το λόγο αυτό μια διαφορά. Το δόγμα διαφοράς ισχυρίζεται πως είναι η έμφυλη διάκριση που μπορεί να δώσει στις γυναίκες αυτό που χρειαζόμαστε, γιατί μόνο οι γυναίκες το χρειαζόμαστε. Δεν είναι η έμφυλη διάκριση που δεν μπορεί να δώσει στις γυναίκες αυτό που θέλουμε, γιατί έτσι μόνο οι γυναίκες δεν θα πάρουμε αυτό που χρειαζόμαστε¹. Περνώντας στους επιβεβλημένους τρόπους: τι να κάνουμε για το γεγονός πως οι περισσότερες γυναίκες είναι περιορισμένες σε χαμηλόμισθες δουλειές όπου δεν υπάρχουν άντρες. Έχοντας την υποψία πως η δομή της αγοράς εργασίας θα ανατραπεί πλήρως, εάν τεθεί σε εφαρμογή η συγκρίσιμη αξία, το δόγμα διαφοράς υποστηρίζει ότι επειδή δεν υπάρχει κάποιος άντρας για να θέσει ένα πρότυπο από το οποίο η μεταχείριση των γυναικών αποτελεί παρέκκλιση, δεν υφίσταται εδώ έμφυλη διάκριση, μόνο έμφυλη διαφορά. Μη σας απασχολεί το ότι δεν υπάρχει μέτρο σύγκρισης με τους άντρες, επειδή κανένας άντρας δεν θα έκανε αυτή τη δουλειά, αν μπορούσε να επιλέξει, και φυσικά και μπορεί, γιατί είναι άντρας, οπότε δεν θα την κάνει.

Τώρα θα συνεχίσουμε με τα λεγόμενα λεπτά πεδία της επιβεβλημένης κατηγορίας, την περιοχή de facto. Οι περισσότερες δουλειές προϋποθέτουν στην πραγματικότητα ότι το άτομο, ουδέτερο το κοινωνικό φύλο, το οποίο κατέχει τα απαραίτητα προσόντα για αυτές, θα είναι κάποιος που δεν αποτελεί τον βασικό κηδεμόνα ενός παιδιού προσχολικής ηλικίας. Το να καταστήσουμε εμφανές πως αυτό γεννά μία ανησυχία σχετικά με το φύλο σε μία κοινωνία, στην οποία οι γυναίκες

¹Αυτή είναι μία αναφορά στα ζητήματα που τέθηκαν από διάφορες πρόσφατες υποθέσεις οι οποίες αφορούν στο εάν οι προσπάθειες του κράτους να αποζημιώνει τις άδειες εγκυμοσύνης και να ασφαρίζει τις θέσεις εργασίας με την επιστροφή των γυναικών, συνιστούν έμφυλη διάκριση. *California Federal Savings and Loan Assn. v. Guerra*, 758 F.2d 390 (9th Cir.1985), [aff'd, 479 U.S. 272 (1987)]; βλ. επίσης *Miller-Wohl v. Commissioner of Labor*, 515 F.Supp. 1264 (D.Montana 1981), *vacated and dismissed*, 685 F.2d 1088 (9th Cir.1982). Η τοποθέτηση, η οποία υποστηρίζεται εδώ στο «Διαφορά και Κυριαρχία», προτείνει πως εάν τα προνόμια αυτά απαγορεύονται από τον Τίτλο VII, τότε ο Τίτλος VII είναι αντισυνταγματικός με βάση τη ρήτρα της ίσης προστασίας.

αναμένεται να φροντίζουν τα παιδιά, εκλαμβάνεται ως η πρώτη μέρα που το κοινωνικό φύλο λαμβάνεται υπόψη στη δόμηση των εργασιών. Με το να το κάνουμε αυτό, θα παραβιάζαμε τον κανόνα κατά της παραβίασης των εντοπισμένων έμφυλων διαφορών, με αποτέλεσμα να μην προκύψει ποτέ ότι εκείνη η πρώτη μέρα που θα λαμβάναμε υπόψη το κοινωνικό φύλο, ήταν η μέρα που η εργασία δομήθηκε με την προσδοκία ότι ο κάτοχος της δεν θα έχει ευθύνες σχετικές με την φροντίδα παιδιών. Οι επινοημένες έμφυλες διαφορές – όπως για παράδειγμα μεταξύ αντρών και γυναικών που αιτούνται για τη διαχείριση κληρονομικών διαδοχών ή μεταξύ αντρών και γυναικών σχετικά με το γήρας και το θάνατο – το παραδέχομαι, το δόγμα μπορεί να το διαχειριστεί.

Θα παραδεχτώ επίσης πως υπάρχουν πολλές διαφορές μεταξύ των γυναικών και των αντρών. Εννοώ, μπορείτε να φανταστείτε το να εξυψώσουμε το ένα μισό του πληθυσμού και να υποβαθμίσουμε το άλλο μισό, παράγοντας έτσι ένα πληθυσμό, στον οποίο όλοι θα είναι ίδιοι; Αυτό που το πρότυπο ομοιότητας αποτυγχάνει να εννοήσει είναι πως οι διαφορές των αντρών από τις γυναίκες είναι ίσες με τις διαφορές των γυναικών από τους άντρες. Υπάρχει μία *ισότητα* εδώ. Κι όμως τα φύλα δεν είναι κοινωνικά ίσα. Η προσέγγιση διαφοράς αγνοεί το γεγονός πως η ιεραρχία της εξουσίας παράγει πραγματικές όπως και φαντασιακές διαφορές, διαφορές που είναι επίσης και ανισότητες. Αυτό που λείπει από την προσέγγιση διαφοράς είναι αυτό που ο Αριστοτέλης αγνοούσε στην εμπειρική του αντίληψη πως ισότητα σημαίνει όμοια μεταχείριση στους όμοιους και ανόμοια στους ανόμοιους, και κανείς δεν το έχει αμφισβητήσει έκτοτε. Γιατί θα έπρεπε να είμαστε ίδιες με τους άντρες για να αποκτήσουμε ό,τι ένας άντρας αποκτά απλά και μόνο επειδή είναι άντρας; Γιατί ο ανδρισμός παρέχει ένα αυθεντικό προνόμιο, το οποίο δεν αμφισβητείται εξαιτίας του κοινωνικού φύλου αυτού του *ατόμου*, έτσι που είναι οι γυναίκες – οι γυναίκες που θέλουν να δημιουργήσουν μια περίπτωση άνιση μεταχείρισης σε ένα κόσμο που οι άντρες έχουν φτιάξει με βάση την δική τους εικόνα (αυτό είναι στην πραγματικότητα το κομμάτι που ο Αριστοτέλης αγνοεί) – οι οποίες πρέπει να δείξουν στην πράξη πως είναι άντρες που χαίρουν κάθε σχετικού σεβασμού, που δυστυχώς λανθασμένα θεωρήθηκαν γυναίκες εξαιτίας κάποιου ατυχήματος στη γέννα;

Οι γυναίκες, οι οποίες ευνοούνται από την έμφυλη ουδετερότητα, και υπάρχουν κάποιες, προβάλλουν τις εικασίες αυτής της προσέγγισης σε υψηλότατο ανάγλυφο. Πρόκειται, ως επί το πλείστον, για γυναίκες που τους δόθηκε η δυνατότητα να χτίσουν μία βιογραφία που προσεγγίζει κάπως το ανδρικό πρότυπο, τουλάχιστον στα χαρτιά. Αυτές είναι που κατέχουν τα προσόντα, αυτές είναι τα λιγότερο θύματα της έμφυλης διάκρισης. Κάθε φορά που αρνούνται την ευκαιρία ενός άντρα, αυτό φαίνεται κυρίως ως έμφυλη προκατάληψη. Όσο περισσότερο άνιση γίνεται η κοινωνία, τόσο λιγότερο επιτρέπεται σε τέτοιες γυναίκες να υπάρχουν. Ως εκ τούτου, όσο περισσότερο άνιση γίνεται η κοινωνία, τόσο *λιγότερο* πιθανό είναι το δόγμα διαφοράς να σταθεί ικανό να κάνει κάτι για αυτό, διότι η άνιση εξουσία ((G. & A.) Const/ Reader 2d Ed.-15) δημιουργεί τόσο την εμφάνιση όσο και την πραγματικότητα των έμφυλων διαφορών στο ίδιο μήκος κύματος με αυτό που δημιουργεί και τις έμφυλες ανισότητες της.

Η πλευρά των ειδικών προνομίων της προσέγγισης διαφοράς δεν έχει αντισταθμίσει τη διαφορά του να είσαι δεύτερης τάξεως. Ο κανόνας των ειδικών προνομίων αποτελεί το μόνο σημείο στο κυρίαρχο δόγμα ισότητας όπου καταφέρνεις να αναγνωριστείς ως γυναίκα και να μην πρέπει να παρατήσεις όλες σου τις αξιώσεις για ίση μεταχείριση---, αλλά και αυτό πλησιάζει. Με βάση το διπλό του πρότυπο, οι γυναίκες που επρόκειτο να κληρονομήσουν κάτι μετά το θάνατο του συζύγου τους, απέκτησαν το μικρό ποσοστό που απέμεινε από τον φόρο κληρονομιάς, κατά την αξία που ο Δικαστής του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ, Ντάγκλας, αγόρευε δεινά για τις δυσκολίες της οικονομικής κατάστασης όλων των γυναικών². Εάν πρόκειται να στιγματιστούμε ως διαφορετικές, καλό θα ήταν η αποζημίωση να είναι ανάλογη της ανομοιότητας. Στις γυναίκες πήρε, επίσης, τρία επιπλέον χρόνια από ότι πήρε στους άντρες, προτού χρειαστεί να ανελιχθούμε ή να απολυθούμε από την στρατιωτική ιεραρχία, ως αποζημίωση που είμασταν αποκλεισμένες από τη μάχη, ο συνηθέστερος τρόπος ανέλιξης³. Οι γυναίκες αποκλείστηκαν, επίσης, από όλες τις διαπροσωπικές εργασίες στις αμιγώς ανδρικές φυλακές λόγω του ενδεχομένου του βιασμού τους, με το Δικαστήριο να λαμβάνει την οπτική ενός έλλογου βιαστή των επαγγελματικών ευκαιριών των γυναικών⁴. Προστατευόμαστε, επίσης, αποκλειόμενες από εργασίες εξαιτίας της γονιμότητάς μας. Ο λόγος είναι πως η εργασία ενέχει κινδύνους για την υγεία, και κάποιος που κάποια μέρα ενδέχεται να είναι πραγματικός άνθρωπος και, ως εκ τούτου, να μπορεί να μηνύσει, – δηλαδή, το έμβρυο – ενδέχεται να βλαφθεί, εάν στις γυναίκες, οι οποίες προφανώς και δεν είμαστε πραγματικοί άνθρωποι και, ως εκ τούτου, δεν μπορούμε να μηνύσουμε ούτε για τον κίνδυνο ως προς την υγεία μας ούτε για την χαμένη ευκαιρία απασχόλησης, δίνονται δουλειές που υποβάλλουν το σώμα μας σε πιθανή βλάβη.

²Kahn v. Shevin, 416 U.S. 351, 353 (1974).

³Schlesinger v. Ballard, 419 U.S. 498 (1975).

⁴Dorthard v. Rawlinson, 433 U.S. 321 (1977); βλ. επίσης Michael M. v. Sonoma County Superior Court, 450 U.S. 464 (1981).

Ο αποκλεισμός των γυναικών αποτελεί πάντοτε μια επιλογή, όποτε η ισότητα βρίσκεται σε ένταση με την ίδια της την επιδίωξη. Ποτέ δεν φαίνεται να σκέφτονται τον αποκλεισμό των αντρών. Δεχτείτε τη μάχη. Φανταστείτε μας εκεί έξω· χάνεται κατά κάποιο τρόπο η δόξα από τα χαρακώματα, χάνεται η αδελφικότητα. Έχετε την αίσθηση πως θα προτιμούσαν να τερματίσουν την επιστράτευση, θα προτιμούσαν ακόμη και να μην κάνουν καθόλου πολέμους παρά να τους κάνουν μαζί μας.

Το διπλό πρότυπο των κανόνων αυτών δεν δίνει στις γυναίκες την αξιοπρέπεια του μονού προτύπου· δεν καταπιέζει, επίσης, (όπως κάνει το πρότυπο διαφοράς) το κοινωνικό φύλο αναφοράς του, το οποίο φυσικά είναι το γυναικείο. Πρέπει, επίσης, να ομολογήσω μια κάποια συμπάθεια για αυτό το πρότυπο. Το έργο της Κάρολ Τζίλιγκαν επάνω στις έμφυλες διαφορές σχετικά με την ηθική συλλογιστική⁵, προσδίδει στο πρότυπο αυτό μεγάλη αξιοπρέπεια, μεγαλύτερη από όση ποτέ είχε, μεγαλύτερη, ειλικρινά, από όση είχα σκεφτεί ότι θα μπορούσε ποτέ να έχει. Αλλά η ίδια επιτυγχάνει για την ηθική συλλογιστική ό,τι ο κανόνας της ειδικής προστασίας επιτυγχάνει στο νόμο: τη θετική παρά την αρνητική εκτίμηση αυτού που με ακρίβεια έχει διακρίνει τις γυναίκες από τους άντρες, με το να το κάνει να φαίνεται λες και τα χαρακτηριστικά εκείνα, με τις συνέπειές τους, αλήθεια είναι δικά μας κατά κάποιο τρόπο, περισσότερο από όσα η ανδρική ανωτερότητα για δική της χρήση μας έχει προσδώσει. Η επιβεβαίωση, από μεριάς των γυναικών, της διαφοράς, όταν η διαφορά σημαίνει κυριαρχία, όπως και σημαίνει στην περίπτωση του κοινωνικού φύλου, σημαίνει επιβεβαίωση των ποιοτήτων και χαρακτηριστικών της αδυναμίας.

Οι γυναίκες έχουν κάνει καλά πράγματα, και καλό πράγμα είναι να τα επιβεβαιώσουμε. Πιστεύω πως τα κίλτ είναι τέχνη. Πιστεύω πως οι γυναίκες έχουμε μια ιστορία. Πιστεύω πως δημιουργούμε πολιτισμό. Γνωρίζω επίσης ότι δεν έχουμε αποκλειστεί μονάχα από το να δημιουργούμε ό,τι έχει θεωρηθεί τέχνη· τα τεχνουργήματά μας έχουν αποκλειστεί από τη δόμηση των προτύπων με βάση τα οποία η τέχνη είναι τέχνη. Οι γυναίκες έχουν μία ιστορία, σίγουρα, αλλά πρόκειται για μία ιστορία τόσο αυτού που ήταν όσο και αυτού που δεν τους επιτράπηκε να είναι. Έτσι, στέκομαι κριτικά απέναντι στην επιβεβαίωση αυτού που έχουμε υπάρξει, το οποίο και είναι κατ' ανάγκη αυτό που μας έχει επιτραπεί, λες και είναι κεκτημένο των γυναικών, κεκτημένο δικό μας. Λες και η ισότητα, παρόλα τα άλλα, υπάρχει ήδη αναπόφευκτα.

Γίνομαι σκληρή σε αυτό και πρόκειται να γίνω κι ακόμη περισσότερο. Δεν πιστεύω πως ο τρόπος με τον οποίο οι γυναίκες συλλογίζονται ηθικά αποτελεί μία ηθική «διατυπωμένη από διαφορετική φωνή». Πιστεύω πως πρόκειται για μία ηθική διατυπωμένη σε ένα υψηλότερο επίπεδο, από τη γυναικεία φωνή. Οι γυναίκες εκτιμάμε τη φροντίδα, γιατί οι άντρες μάς έχουν εκτιμήσει σύμφωνα με την φροντίδα που τους δίνουμε, και πιθανότατα θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε κάποια από αυτή. Οι γυναίκες σκεφτόμαστε με όρους αναφοράς, γιατί η ύπαρξή μας καθορίζεται αναφορικά με τους άντρες. Επιπλέον, όταν είσαι αδύναμος, δεν μιλάς απλώς διαφορετικά. Βασικά, δε μιλάς. Ο λόγος σου δεν είναι απλώς διαφορετικά αρθρωμένος, είναι αποσιωπημένος. Εκμηδενισμένος. Δεν στερείσαι μόνο μία γλώσσα με την οποία δύνασαι να αρθρώσεις τη μοναδικότητά σου, παρόλο που τη στερείσαι· στερείσαι μία ζωή μέσα από την οποία μπορεί να προκύψει η άρθρωση. Το να μην ακούγεται δεν είναι μόνο μία λειτουργία έλλειψης αναγνώρισης, δεν είναι μόνο το ότι κανείς δεν ξέρει πώς να σε ακούσει, παρόλο που αυτό είναι· είναι ακόμη ησυχία βαθέως είδους, η ησυχία του να εμποδίζεσαι να έχεις οτιδήποτε να πεις. Κάποιες φορές είναι μόνιμο. Αυτό που λέω είναι πως η καταστροφή του σεξισμού είναι πραγματική, και καθιστώ αληθές πως μέσα από τις διαφορές προσβάλλονται οι δυνατότητές μας.

Όσο τα ζητήματα αυτά διαρθρώνονται κατ' αυτόν τον τρόπο, οι απαιτήσεις για ισότητα θα εμφανίζονται πάντα να ζητούν να την έχουν και με τους δύο τρόπους: με τον ίδιο, όταν είμαστε ίδιοι, με διαφορετικό, όταν είμαστε διαφορετικοί. Αλλά αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο την έχουν οι άντρες: όμοιος και διαφορετικός ταυτόχρονα. Την έχουν ίδια με τις γυναίκες, όταν είναι ίδιοι και το θέλουν, και διαφορετική από τις γυναίκες, όταν είναι διαφορετικοί και θέλουν να είναι, πράγμα που είναι και το πιο συνηθισμένο. Ίση και διαφορετική μαζί θα ήταν μόνο η ισοτιμία. Υπό την ανδρική ανωτερότητα, ωστόσο, ενώ λέγεται ότι κατέχουμε την ισότητα και με τους δύο τρόπους, τόσο με την ιδιαίτερη τιμή του βάρου όσο και με μία ίση ευκαιρία στον αγώνα, την ικανότητα, δηλαδή, του να είσαι γυναίκα και άνθρωπος ταυτόχρονα, λίγες γυναίκες ευνοούνται κάπως τόσο από τον έναν όσο και τον άλλο τρόπο.

* * *

Υπάρχει μία εναλλακτική προσέγγιση, μία που περνά μέσα από τον υπάρχοντα νόμο και εκφράζει, νομίζω, το λόγο για τον οποίο ο νόμος ισότητας υπάρχει εξαρχής. Παρέχει μία δεύτερη απάντηση, μία απάντηση αντίθετη στο νόμο και τη φιλοσοφία, τόσο για την ερώτηση σχετικά με την ισότητα όσο και για την ερώτηση σχετικά με το κοινωνικό φύλο. Σε αυτή την προσέγγιση, μία ερώτηση σχετικά με την ισότητα αποτελεί μία ερώτηση σχετικά με την κατανομή της εξουσίας. Το κοινωνικό φύλο είναι κι αυτό μία ερώτηση σχετική με την εξουσία, και ειδικά σχετική με την ανδρική ανωτερότητα και τη γυναικεία υποταγή. Η ερώτηση σχετικά με την ισότητα, από τη σκοπιά του τι πρόκειται να χρειαστεί, προκειμένου να την αποκτήσουμε, είναι στη ρίζα της μία ερώτηση σχετική με την ιεραρχία, η οποία – καθώς η εξουσία επιτυγχάνει να διαμορφώνει κοινωνική αντίληψη και κοινωνική πραγματικότητα – δευτερογενώς γίνεται μία διάκριση κατηγορίας, μία διαφορά. Εδώ, την πρώτη μέρα που μετρά, η κυριαρχία επετεύχθη, πιθανώς με βία. Κατά τη δεύτερη μέρα, στο μήκος των ίδιων γραμμών, ο

⁵Carol Gilligan, *In a Different Voice* (1962).

διαχωρισμός πρέπει να είχε εδραιωθεί σχετικά σταθερά. Την τρίτη μέρα, εάν όχι νωρίτερα, οριοθετήθηκαν οι διαφορές, με τα κοινωνικά συστήματα να τις μεγαλοποιούν τόσο στην αντίληψη όσο και την πραγματικότητα, διότι η απονομή προνομίων και στερήσεων, που συστηματικά γίνονταν διαφορετικά στους μεν και στους δε, απαιτούσε να μη γίνεται κανένα λάθος σχετικά με το ποιος ήταν ποιος. Συγκριτικά μιλώντας, ο άντρας ξεκουράζεται έκτοτε. Το κοινωνικό φύλο μπορεί να μην κωδικοποιούταν καν σαν διαφορά, μπορεί να μην σήμαινε διάκριση επιστημολογικά, εάν δεν ήταν οι συνέπειές του στην κοινωνική εξουσία.

Την εν λόγω προσέγγιση την αποκαλώ προσέγγιση κυριαρχίας, και είναι το έδαφος πάνω στο οποίο βασίζω την κριτική μου απέναντι στον κυρίαρχο νόμο. Ο στόχος αυτής της αντίθετης προσέγγισης δεν είναι να κάνει τις νομικές κατηγορίες να εντοπίσουν και να παγιδεύσουν τον τρόπο με τον οποίο τα πράγματα υφίστανται. Δεν είναι να φτιάξει κανόνες που να αντιστοιχούν στην πραγματικότητα. Είναι κριτική απέναντι στην πραγματικότητα. Το έργο της δεν είναι να διαμορφώσει αφηρημένα πρότυπα, τα οποία θα παράξουν συγκεκριμένα αποτελέσματα σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Το έργο της είναι πιο ουσιαστικό, περισσότερο δικαιοκτικό παρά τυποποιημένο, πράγμα που αποτελεί και το λόγο για τον οποίο είναι δύσκολο για την κυρίαρχη συλλογιστική να το αξιοποιήσει ως μία προσέγγιση σε ένα δόγμα ή να το φανταστεί ως έναν κανόνα νόμου γενικά. Προτείνει να εκθέσει αυτό, στο οποίο οι γυναίκες, δίχως άλλη επιλογή, έπρεπε να είναι περιορισμένες, προκειμένου να το αλλάξει.

Η προσέγγιση κυριαρχίας επικεντρώνεται στις μεγαλύτερες κακοποιήσεις έμφυλης διαφοροποίησης απέναντι στις γυναίκες ως φύλο, κακοποιήσεις τις οποίες ο νόμος της έμφυλης ισότητας δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει με την ιδέα του περί διαφοράς. Βασίζεται σε μία πραγματικότητα για την οποία ελάχιστα πράγματα συστηματικής φύσεως ήταν γνωστά πριν το 1970, μία πραγματικότητα που απαιτεί μία νέα αντίληψη του προβλήματος της έμφυλης ανισότητας. Οι εν λόγω νέες πληροφορίες δεν περιλαμβάνουν μόνο το βαθμό και την εδραίωση του έμφυλου διαχωρισμού όσον αφορά στην φτώχεια, που ήταν γνωστά από πριν, αλλά και όλη τη γκάμα των ζητημάτων βίας κατά των γυναικών, που δεν ήταν. Συνδυάζει την απόγνωση των γυναικών στον υλικό τομέα, μέσω του υποβιβασμού τους σε κατηγορίες εξευτελιστικά αμειβόμενων εργασιών, με το τεράστιο ποσοστό βιασμών και αποπειρών βιασμού--- 44 τοις εκατό όλων των γυναικών--- για το οποίο ουσιαστικά τίποτα δεν γίνεται.⁶ τη σεξουαλική παρενόχληση παιδιών--- εκ των οποίων το 38 τοις εκατό είναι κορίτσια και το 10 τοις εκατό αγόρια--- κάτι που προφανώς είναι ενδημικό στην πατριαρχική οικογένεια.⁷ τον ξυλοδαρμό των γυναικών, που είναι συστηματικός στο ένα τέταρτο έως και το ένα τρίτο των νοικοκυριών μας.⁸ την πορνεία, την θεμελιώδη, δηλαδή, οικονομική κατάσταση των γυναικών, αυτό που κάνουμε, όταν όλα τα άλλα αποτυγχάνουν, και για πολλές γυναίκες σε αυτή τη χώρα, όλα τα άλλα αποτυγχάνουν συχνά και την πορνογραφία, μία βιομηχανία που διακινεί γυναικεία σάρκα, μετατρέποντας την έμφυλη ανισότητα σε σεξουαλική επαφή με κέρδος που ανέρχεται στα οκτώ δισεκατομμύρια το χρόνο, ένα ποσό που ενισχύει σε μεγάλο βαθμό το οργανωμένο έγκλημα.

Οι εμπειρίες αυτές έχουν αποσιωπηθεί στον ορισμό διαφοράς της έμφυλης ισότητας, κυρίως επειδή συμβαίνουν σχεδόν αποκλειστικά σε γυναίκες. Κατάλαβε: για το λόγο αυτό, θεωρείται πως δεν θέτουν ζητήματα έμφυλης ισότητας. Λόγω του ότι η μεταχείριση αυτή έχει συμβεί σχεδόν αποκλειστικά απέναντι σε γυναίκες, αντιμετωπίζεται έμμεσα ως διαφορά, ως διαφορά βιολογικού φύλου, όταν στην πραγματικότητα αποτελεί την κοινωνικά τοποθετημένη υποτέλεια των γυναικών. Όλο το ζήτημα του κοινωνικού υποβιβασμού των γυναικών ως κοινωνικού φύλου στην κατωτερότητα βασίζεται στο ότι κατά το μεγαλύτερο τους μέρος αυτά τα πράγματα δεν γίνονται σε άντρες. Οι άντρες δεν πληρώνονται τα μισά απ' όσα πληρώνονται οι γυναίκες για την ίδια δουλειά με πρόσχημα την ίση τους διαφορά. Οτιδήποτε αγίζουν δεν χάνει την αξία του, επειδή το αγίζουν. Όταν τους χτυπούν, ένας άνθρωπος έχει προσβληθεί. Όταν βιάζονται σεξουαλικά, δεν το ανέχονται απλά ή δεν θεωρούνται διασκεδαστικοί ή δεν δικαιολογείται αυτό ως η απαραίτητη δομή της οικογένειας, η τιμή του πολιτισμού, ή ένα συνταγματικό δικαίωμα.

Περιγράφει η διαφοροποίηση αυτή την έμφυλη διαφορά; Ίσως. Περιγράφει σίγουρα τον συστηματικό υποβιβασμό μίας ολόκληρης ομάδας ανθρώπων σε μία κατάσταση κατωτερότητας και αυτό το προσδίδει στη φύση τους. Αν η διαφοροποίηση αυτή ήταν βιολογική, ίσως θα έπρεπε να σκεφτούμε το ενδεχόμενο βιολογικής παρεμβάσεως. Εάν ήταν εξελικτική, ίσως οι άντρες θα έπρεπε να εξελιχθούν διαφορετικά. Επειδή, όμως, θεωρώ πως είναι πολιτική, πιστεύω πως η πολιτική της διαμορφώνει τη βαθιά δομή της κοινωνίας. Οι άντρες που δεν βιάζουν γυναίκες, δεν έχουν κανένα ορμονολογικό πρόβλημα. Οι άντρες που αποστρέφονται την πορνογραφία και δεν μετατρέπουν την αποστρέψη τους αυτή σε ερωτική διέγερση, δεν είναι υποανάπτυκτοι. Η κοινωνική κατάσταση αυτή, στην οποία επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούμε και να κακοποιηθούμε και να ταπεινωθούμε και να γελοιοποιηθούμε και να αγοραστούμε και να πουληθούμε και να επιδειχθούμε από δω και από εκεί και να χτυπηθούμε στο κεφάλι και να τοποθετηθούμε στη θέση μας και να μας πούνε να χαμογελάμε έτσι ώστε να

⁶Diana Russell and Nancy Howell, "The Prevalence of Rape in the United States Revisited," 8 *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 689 (1983) (44 τοις εκατό των γυναικών σε 930 νοικοκυριά υπήρξαν θύματα βιασμού ή απόπειρας βιασμού κάποια στιγμή στη ζωή τους).

⁷Diana Russell, "The Incidence and Prevalence of Intrafamilial and Extrafamilial Sexual Abuse of Female Children," 7 *Child Abuse & Neglect: The International Journal* 133 (1983).EE

⁸R. Emerson Dobash and Russel Dobash, *Violence against Wives: A Case against the Patriarchy* (1979); Bruno v. Codd, 90 Misc.2d 1047, 396 N.Y.S.2d 974 (Sup.Ct.1977), rev'd, 64 A.D.2d 582, 407 N.Y.S.2d 165 (1st Dep't 1978), *aff'd* 47 N.Y.2d 582, 393 N.E.2d 976, 419 N.Y.S.2d 901 (1979).

δείχνουμε λες και τα ευχαριστιόμαστε όλα αυτά, δεν είναι αυτό που κάποιες από εμάς έχουμε στο μυαλό μας ως έμφυλη ισότητα.

Αυτή η δεύτερη προσέγγιση --- η οποία δεν είναι αφηρημένη και η οποία έρχεται σε αντίθεση με την κοινωνικά επιβεβλημένη πραγματικότητα, και ως εκ τούτου δεν μοιάζει με πρότυπο, σύμφωνα με το πρότυπο για τα πρότυπα --- έγινε το σιωπηρό μοντέλο για την φυλετική δικαιοσύνη που εφαρμοζόταν στα δικαστήρια κατά τη δεκαετία του εξήντα. Έκτοτε έχει ξεθωριάσει με το ξεθωρίασμα της δικαστικής δέσμευσης στη φυλετική ισότητα. Βασίστηκε στη συνειδητοποίηση ότι η κατάσταση των Μαύρων, συγκεκριμένα, δεν ήταν θεμελιωδώς ένα ζήτημα έλλογης ή άλογης διαφοροποίησης βάσει φυλής, αλλά ένα ζήτημα λευκής ανωτερότητας, υπό την οποία οι φυλετικές διαφορές έγιναν συνελπώς προσβλητικές. Προκειμένου να αναλογιστείτε το κοινωνικό φύλο κατ' αυτόν τον τρόπο, παρατηρήστε ξανά πως οι άντρες είναι τόσο διαφορετικοί από τις γυναίκες όσο και οι γυναίκες είναι από τους άντρες, αλλά κοινωνικά τα φύλα δεν κατέχουν ίση εξουσία. Το να βρίσκεσαι στην κορυφή μίας ιεραρχίας είναι σίγουρα διαφορετικό από το να βρίσκεσαι στον πάτο της, πρόκειται, ωστόσο, για έναν εξωφρενικά ουδετεροποιημένο τρόπο να το θέσει κανείς, καθώς η ιεραρχία είναι ένα μεγάλο ζήτημα, μεγαλύτερο από αυτό. Εάν το κοινωνικό φύλο ήταν απλά μία ερώτηση διαφοράς, η έμφυλη ανισότητα θα ήταν ένα πρόβλημα απλού σεξισμού, λανθασμένης διαφοροποίησης, ανακριβούς κατηγοριοποίησης ατόμων. Αυτό είναι για το οποίο η προσέγγιση διαφοράς θεωρεί ότι πρόκειται και απέναντι στο οποίο είναι, ως εκ τούτου, ευαισθητοποιημένη. Αλλά, εάν το κοινωνικό φύλο είναι πρώτα ανισότητα, δομημένη ως μία σχετική με την κοινωνία διαφοροποίηση προκειμένου να κρατήσει στη θέση της την ανισότητα αυτή, τότε οι ερωτήσεις οι σχετικές με την έμφυλη ανισότητα είναι ερωτήσεις συστηματικής κυριαρχίας, ανδρικής ανωτερότητας, η οποία δεν είναι επ' ουδενί αφηρημένη και είναι οτιδήποτε άλλο παρά λάθος.

Εάν η διαφοροποίηση στις ταξινομήσεις, στην ίδια της τη φύση, αποτελεί διάκριση, όπως αποτελεί και στο δόγμα διαφοράς, η χρήση του νόμου, προκειμένου να αλλάξει τις κοινωνικές ανισότητες που βασίζονται στην ομάδα, γίνεται προβληματική, ακόμη και αντιφατική. Αυτό συμβαίνει επειδή η ομάδα, της οποίας η κατάσταση πρέπει να αλλάξει, οφείλει οπωσδήποτε να είναι νομικά προσδιορισμένη και οριοθετημένη, μόνο που το να το κάνει αυτό θεωρείται θεμελιώδης ένταση όσον αφορά την εγγύηση ενάντια στην νομικά κυρωμένη ανισότητα. Εάν η διαφοροποίηση είναι διάκριση, η θετική δράση και κάθε νομική αλλαγή στην κοινωνική ανισότητα αποτελούν διάκριση – αλλά οι υπάρχουσες κοινωνικές διαφοροποιήσεις που συνιστούν την ανισότητα δεν είναι; Αυτό σημαίνει απλά πως από την οπτική που εξισώνει την διαφοροποίηση με την διάκριση, το να αλλάξει κανείς ένα άνισο κατεστημένο είναι διάκριση, αλλά το να επιτρέπει την ύπαρξή του δεν είναι.

Εξετάζοντας την προσέγγιση διαφοράς και την προσέγγιση κυριαρχίας, την καθεμία από τη σκοπιά της άλλης, ξεκαθαρίζει κανείς κάποιες διαφορετικά δυσνόητες εντάσεις στις συζητήσεις για την έμφυλη ανισότητα. Από τη σκοπιά της προσέγγισης κυριαρχίας, γίνεται ξεκάθαρο πως η προσέγγιση διαφοράς υιοθετεί τη σκοπιά της ανδρικής ανωτερότητας στην έμφυλη κατάσταση. Απλά με το να αντιμετωπίζει το κατεστημένο ως «το πρότυπο», αφανώς και άκριτα αποδέχεται τους κανονισμούς που διέπουν την ανδρική ανωτερότητα. Υπό την έννοια αυτή, η προσέγγιση διαφοράς είναι μασκουλινιστική, παρόλο που μπορεί να εκφραστεί και με γυναικεία φωνή. Η προσέγγιση κυριαρχίας, στην οποία οι ανισότητες του κοινωνικού κόσμου θεώνται από τη σκοπιά της υποταγής των γυναικών στους άντρες, είναι φεμινιστική.

Αν κοιτάξετε μέσα από το φακό της προσέγγισης διαφοράς τον κόσμο όπως τον φαντάζεται η προσέγγιση κυριαρχίας – δηλαδή, αν προσπαθήσετε να δείτε την πραγματική ανισότητα μέσα από το φακό που δύσκολα βλέπει μία ανισότητα ως ανισότητα εάν παράλληλα αυτή εμφανίζεται και ως διαφορά – θα δείτε τις απαιτήσεις για αλλαγή στην κατανομή εξουσίας ως απαιτήσεις για ειδική προστασία. Αυτό συμβαίνει επειδή τα μόνα εργαλεία, τα οποία προσφέρει το παράδειγμα διαφοράς για την κατανόηση της ανισότητας, ισοδυναμούν με την αναγνώριση μίας έμφυλης γραμμής μέσω της παραδοχής της έλλειψης του δικαιώματος για ισότητα βάσει του νόμου. Εφόσον οι ερωτήσεις σχετικά με την ισότητα αντιμετωπίζονται στην προσέγγιση αυτή πρωτίστως ως ζητήματα εμπειρικής προσαρμογής – δηλαδή, ως ζητήματα έγκυρου σχηματισμού νομικών κανόνων (σιωπηρά διαμορφωμένοι με βάση το πρότυπο που οι άνδρες θέτουν) κατά το πώς υφίσταται ο κόσμος (επίσης σιωπηρά διαμορφωμένοι με βάση το πρότυπο που θέτουν οι άνδρες) – οποιεσδήποτε υπάρχουσες διαφορές πρέπει να ακυρώνονται, ώστε να χρηθούν ίσης μεταχείρισης. Για την εθνικότητα, όπως και για το κοινωνικό φύλο, είναι βασικό το κυρίαρχο δόγμα διάκρισης να αποκλείει κάθε πραγματική ποικιλομορφία μεταξύ ίσων ή κάθε πραγματική ισότητα μέσα στην ποικιλομορφία.

Στην προσέγγιση διαφοράς, ακολουθεί επιπρόσθετα πως οποιαδήποτε προσπάθεια να αλλάξει κανείς τον τρόπο που πραγματικά υφίσταται ο κόσμος, μοιάζει με μία ηθική ερώτηση, η οποία απαιτεί μία ξεχωριστή κρίση του πως θα έπρεπε να είναι τα πράγματα. Η προσέγγιση αυτή φαντάζεται να ερωτάται η παρακάτω αδιάφορη ερώτηση, η οποία μπορεί να απαντηθεί ουδέτερα ως προς τις ομάδες: ενάντια στο βάρος της εμπειρικής διαφοράς, θα έπρεπε να μεταχειριζόμαστε κάποιους ως ίσους άλλων, ακόμη κι όταν δεν κατέχουν τη συγκεκριμένη δικαιοδοσία, επειδή δεν ανταποκρίνονται στο πρότυπο; Επειδή η διαμόρφωση αυτή του προβλήματος είναι μέρος αυτού που αποκαλύπτει η προσέγγιση κυριαρχίας, η ίδια δεν προκύπτει με την προσέγγιση κυριαρχίας, η οποία, ως εκ τούτου, δεν εκλαμβάνει τις ίδιες τις τις βάσεις ως ηθικές. Εάν οι έμφυλες ανισότητες προσεγγίζονται ως ζητήματα επιβεβλημένης κατάστασης τα οποία χρειάζονται αλλαγή εάν μία νομική επιταγή ισότητας σημαίνει όντως κάτι, η ερώτηση του εάν μία γυναίκα θα έπρεπε να δέχεται άνιση μεταχείριση σημαίνει απλά εάν οι γυναίκες θα έπρεπε να εκλαμβάνονται ως κατώτερες. Όταν το ζήτημα τίθεται ως μία αποκάλυπτη ερώτηση σχετικά με την εξουσία, δεν υφίσταται ξεχωριστή ερώτηση για το τι θα έπρεπε να είναι. Η μοναδική πραγματική

ερώτηση είναι τι είναι και τι δεν είναι μία ερώτηση σχετικά με το κοινωνικό φύλο. Εφόσον κανένα μέτρο διαφοράς δεν δικαιολογεί το να μεταχειριζόμαστε τις γυναίκες ως υπανθρώπους, η εξάλειψη αυτού είναι ο λόγος για τον οποίο υπάρχει ο νόμος της ισότητας. Σε αυτή τη μεταβολή παραδειγμάτων, οι προτάσεις για ισότητα δεν γίνονται πια προτάσεις καλού και κακού, αλλά εξουσίας και αδυναμίας, δεν είναι περισσότερο αδιάφορες στην καταγωγή τους ή ουδέτερες στην κατάληξή τους σε συμπεράσματα από όσο είναι τα προβλήματα που εντοπίζουν.

* * *

Συνοψίζοντας το επιχείρημα: η αντίληψη των ερωτήσεων σχετικά με την έμφυλη ισότητα ως ζητημάτων έλλογης ή άλογης ταξινόμησης αποτελεί μέρος του τρόπου με τον οποίο η ανδρική κυριαρχία εκφράζεται στο νόμο. Ακολουθώντας την μεταβολή της οπτικής μου από το κοινωνικό φύλο ως διαφορά στο κοινωνικό φύλο ως κυριαρχία, αυτό αλλάζει από μία διάκριση που υποθετικά είναι έγκυρη σε μία βλάβη που υποθετικά είναι ύποπτη. Η προσέγγιση διαφοράς προσπαθεί να χαρτογραφήσει την πραγματικότητα· η προσέγγιση κυριαρχίας προσπαθεί να την δοκιμάσει και να την αλλάξει. Στην προσέγγιση κυριαρχίας, η έμφυλη διάκριση σταματά να είναι μία ερώτηση ηθικής και αρχίζει να είναι μία ερώτηση πολιτικής.

Έχετε τη δυνατότητα να το εκφράσετε εάν η ομοιότητα είναι το πρότυπό σας για ισότητα, στην περίπτωση που η κριτική μου απέναντι στην ιεραρχία μοιάζει με μία απαίτηση για ειδική προστασία, μεταμφιεσμένη. Δεν είναι. Οραματίζεται μία αλλαγή που θα έκανε για πρώτη φορά πιθανή μία απλή ίση ευκαιρία. Το να καθορίζουμε την έμφυλη πραγματικότητα ως διαφορά και τον εγγυητή της ισότητας ως ομοιότητα είναι λάθος και από τις δύο πλευρές. Το φύλο, στη φύση, δεν αποτελεί διπολισμό· αποτελεί μία συνέχεια. Στην κοινωνία μετατρέπεται σε διπολισμό. Εφόσον αυτό γίνεται, η απαίτηση πως θα είναι κανείς ίδιος με εκείνους που ορίζουν το πρότυπο – εκείνους από τους οποίους ο ίδιος έχει ήδη οριστεί κοινωνικά ως διαφορετικός – σημαίνει απλά πως η έμφυλη ισότητα είναι εννοιολογικά σχεδιασμένη έτσι ώστε να μην επιτυγχάνεται ποτέ. Εκείνοι που χρειάζονται περισσότερο την ίση μεταχείριση θα είναι οι λιγότερο όμοιοι, κοινωνικά, με εκείνους των οποίων η κατάσταση θέτει το πρότυπο έναντι του οποίου μετράται το δικαίωμα κάποιου να χαίρει ίσης μεταχείρισης. Δογματικά μιλώντας, τα βαθύτερα προβλήματα της έμφυλης ανισότητας δεν θα βρουν τις γυναίκες «ομοίως τοποθετημένες» με τους άντρες. Πολύ λιγότερο θα απαιτήσουν οι πρακτικές της έμφυλης ανισότητας οι νόμοι να βασίζονται εκ προθέσεως στη διάκριση. Όλα όσα απαιτούνται είναι να διατηρηθεί το κατεστημένο. Όπως μια στρατηγική διατήρησης της κοινωνικής εξουσίας διαρθρώνει πρώτα την πραγματικότητα άνισα, ύστερα απαιτεί το δικαίωμα τροποποίησής της να βασίζεται στην έλλειψη διάκρισης καταστάσεως· δομεί πρώτα την αντίληψη έτσι ώστε το διαφορετικό να είναι ίσο με το κατώτερο, ύστερα απαιτεί την ενεργοποίηση αυτής της διάκρισης από τα κακά μυαλά που *ξέρουν* ότι αντιμετωπίζουν τους ίσους ως κατώτερους.

Λέω, δώστε στις γυναίκες ίση εξουσία στην κοινωνική ζωή. Επιτρέψτε σε ό,τι λέμε να μετρήσει, μετά θα συνδιαλεχθούμε πάνω σε ερωτήσεις ηθικής. Πάρτε το πόδι σας από το λαιμό μας, μετά θα ακούσετε με τι γλώσσα μιλάνε οι γυναίκες. Όσο η έμφυλη ισότητα περιορίζεται από την έμφυλη διαφορά, είτε σας αρέσει είτε δεν σας αρέσει, είτε το εκτιμάται είτε εμμένετε να το ακυρώνετε, είτε το διεκδικείτε ως μία βάση για το φεμινισμό είτε το καταλαμβάνετε ως έδαφος μισογυνισμού, οι γυναίκες θα γεννιούνται, θα υποβαθμίζονται, και θα πεθαίνουν. Θα συμβιβαστούν με αυτή την ίση προστασία των νόμων, υπό τους οποίους κανείς θα γεννιέται, θα ζει, και θα πεθαίνει, σε μία χώρα όπου η προστασία δεν είναι βρώμικη λέξη και η ισότητα δεν είναι ειδικό προνόμιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Φεμινιστική Νομολογία

- DuBois, Dunlap, Gilligan, MacKinnon & Menkel-Meadow, *Feminist Discourse, Moral Values, and the Law—A Conversation*, 34 Buff.L. Rev. 11 (1985).
- Finley, *Transcending Equality Theory: A Way Out of the Maternity and the Workplace Debate*, 86 Colum.L.Rev. 1118 (1986).
- Gibson, *Childbearing and Childrearing: Feminists and Reform*, 73 Va. L.Rev. 1145 (1987).
- Littleton, *Reconstructing Sexual Equality*, 75 Cal.L.Rev. 1279 (1987).
- Littleton, *Equality and Feminist Legal Theory*, 48 U.Pitt.L.Rev. 1043 (1987).
- MacKinnon, *Feminism, Marxism, Method, and the State: An Agenda for Theory*, 7 Signs 515 (1982).
- MacKinnon, *Feminism, Marxism, Method, and the State: Toward Feminist Jurisprudence*, 8 Signs 635 (1983).
- Minow, *The Supreme Court 1986 Term—Foreword: Justice Engendered*, 101 Harv.L.Rev. 10 (1987).
- Olsen, *Statutory Rape: A Feminist Critique of Rights Analysis*, 63 Tex. L.Rev. 387 (1984).
- Olsen, *The Family and the Market: A Study of Ideology and Legal Reform*, 96 Harv.L.Rev. 1497 (1983).
- Rhode, JUSTICE AND GENDER: SEX DISCRIMINATION AND THE LAW (1989).
- Rifkin, *Toward a Theory of Law and Patriarchy*, 3 Harv.Women's L.J. 83 (1980).
- Scales, *Towards a Feminist Jurisprudence*, 56 Ind.L.J. 375 (1981).